

љења и често много фантазије о овоме владару тако изузетном у сваком погледу.³⁵

Ни у Трговинској кореспонденцији из Ријеке³⁶ из Скадра³⁷ нема ничега ни о Његошу ни о Црној Гори његовог доба. Но ове кореспонденције нису биле обимне: прва броји 38 листова а друга само 10 из времена Његошеве владавине.

Надали смо се да ћемо у политичкој кореспонденцији француске амбасаде у Цариграду наћи одјек Његошеве смрти у Турској престоници,³⁸ што се овде свакако примило са великом радошћу и интересовањем. Мислили смо да ћемо ту наћи такође протесте Турске код ове амбасаде због Његошевог тражења визе за Париз код француске амбасаде у Бечу и због врло тесних веза црногорског суверена са члановима ове амбасаде; јер Турска је још увек сматрала Црну Гору, или је желела да остави утисак да је сматра, као део свога царства. Али ни ту нисмо ништа нашли.³⁹

Износимо ову трађу, ма колико да је оскудна, и због тога да будући истраживачи не губе узалуд много времена по овим архивима у нади да ће наћи још много непознатих ствари о Његошу и Црној Гори за време његове владавине.

Крунослав Ј. Спасић

ПРЕВОЗ ПОШТЕ НА СКАДАРСКОМ ЈЕЗЕРУ

Најстарији нађени писани докуменат о увођењу превоза поште на Скадарском језеру потиче од црногорског конзула у Скадру Јована Вацлика, упућен књазу Николи у мају 1863. године. Вацлик је, између осталог, предложио: „Да мени дозволите купити једну лађу коју ћу назвати „лађа за пошту црногорску“ а капетана поштијером, који ће узаједно трговати и за Вашу кућу све потребе из Скадра довозити, и канцеларији нашој кирију платити. Исто ћу у нашој кући (тј. конзулату — М. Ц.) отворити послуже почту из Скадра за Црну Гору и тариф за писма узет ћу исти који имаду од овђе до Котора.“¹

Књаз Никола није прихватио Вацликов предлог, па је пренос преписке (писама и другог) између књаза и конзула остао по дотадашњем начину. Њихову преписку преносили су поједини

³⁵ Љ. Ненадовић, *Op. cit.* стр. 112—113.

³⁶ Archives du Ministère des Affaires étrangères, Correspondence commerciale (Fiume). Tome 1.

³⁷ Idem Correspondence commerciale (Scutari). Tome 4.

³⁸ Idem, Correspondence politique de Turquie (Légation de Constantinople) Tome 307.

³⁹ Ibid. Tomes 273. 274.

¹ Архивско одјељење Државног музеја на Цетињу, Ф. 1863, посебна акта.

путници у које се имало повјерење, а није искључено да се за какву важну и хитну поруку упућивао и нарочити курир.

У периоду обнове земље, развоја саобраћаја и грађења путева послје ратова 1876—78. г., пловидба по Скадарском језеру заузела је важно мјесто, заједно са везом на Јадранском мору, на које је Црна Гора била добила излаз. Црногорско паробродско друштво уводи редовну пловидбу по Скадарском језеру 1885. године. Први пароброд тога друштва, „Жабљак“, саобраћао је на правцу Ријека — Вир — Плавница — Скадар и обратно, а могао је да превезе 100 путника заједно са робом.² Први зимски распоред пловидбе пароброда „Жабљак“ по Скадарском језеру („Блату“) штампан је у 47. броју „Гласа Црногорца“. Исти је распоред штампан и у „Гласу Црногорца“ број 45 из 1886. г. Пароброд „Жабљак“ није превозио пошту, нити о томе има података. Ово не значи да покоји путник за Скадар и обратно, или ко од особља упусленог на пароброду, није неком приликом пренио које писмо и другу коју пошиљку.

Пренос поште на Скадарском језеру прво је почео да врши пароброд „Даница“, власништво »The Anglo-Montegrin trading Company LTD« (у даљем тексту „Англо-Монтенегрин“) почетком новембра 1895. године. Ово је био неовлашћени пренос поште, који је Управа црногорских пошта због непознавања прописа, или из којих других разлога, толерисала све до марта 1899. г., јер јој је на тај неовлашћени пренос поште одмах указао управник поште у Риједи телеграмом слједећег садржаја: „Између Ријеке и Скадра почео је радит пароброд „Даница“. Њен капетан каже да му је слободно носит писма затворена с његовом марком (мисли се на штамбил јер Даница није имала своје марке — М. Ц.) од Скадра до Ријеке и обратно, но пошто ја сујмам, и да би било разлога бар на писма да имају државну марку — то молим да ми јавите како ћу се наспрам тога управљат — Чекам наредбу — Т. Михаљевић“. Њему је управитељ, такође телеграфски, одмах одговорио слједеће: „Добро се распитај којим начином капетан „Данице“ доноси писма из Скадра на Ријеку, како их маркира и раздаје адресантима, па ми данашњом поштом опширно пиши“.³ Није се наишло на даље податке, о овом предмету. Међутим, да се утврдити да је од марта 1899. г. пароброд „Даница“, по споразуму између Главне управе пошта и телеграфа Црне Горе и друштва „Англо-Монтенегрин“, вршио редован превоз поште на Скадарском језеру, али само између Ријеке и Вира три пут недјелно, у оба правца, уз накнаду од по 12 фиорина мјесечно.⁴ Према томе, стварни, редовни превоз поште на Скадарском језеру, и то између Ријеке и Вира, почео је мјесеца марта 1899. г. у приватној режији.

² Др Перо Шоћ, За историју пошта и телеграфа у Црној Гори, Београд 1928, стр. 127.

³ Архив Црне Горе (АЦГ) на Цетињу, Главна управа пошта и телеграфа, ф. 1895, број 1603.

⁴ Исто, 1899. г., акта без броја.

Да ствар овако стоји може се утврдити и по томе што се у свим распоредима превоза поште, који су редовно објављивани у „Гласу Црногорца“ још од краја 1879. па до марта 1899. г. и даље, види да су пренос поште између Ријеке, Вира и Бара и обратно вршиле копном поштноше. Пренос поште на овом правцу вршио је Зеко Влаховић за вријеме од августа 1897. до марта 1899. године, тј. до почетка преноса поште између Ријеке и Вира паробродом „Даница“.⁵

Превоз поште паробродом „Даница“ између Ријеке и Вира није дуго трајао, јер је „Даница“ често била у квару, због чега је 1900. г. пренос поште на овом правцу почео опет копном. Пошту је преносио поштоноша Богдан Вукослапчевић све до августа 1902. године.⁶

Пароброд „Даница“ је након оправке наставио да саобраћа између Ријеке, Вира, Плавнице и Скадра и да неовлашћено врши превоз поште. Ради наплаћивања поштанских такса друштво „Англо-Монтенегрин“ је имало штампил четвороугластог облика на којему је у 6 редова, одозго наниже, било урезано: »Steamper »Danitza« Postage 5 soldi Skutari... (. . .189...⁷ Исти штампил имали су и агенти друштва у Риједи и на Цетињу. Друштво „Англо-Монтенегрин“ је за пошиљке наплаћивало сљедеће таксе: за дописну карту 5 солада-новчића, за писма за унутрашњост 10, а за писма за Скадар, и обратно, 15 новчића.

Код оваквог стања ствари Главна управа пошта и телеграфа наредила је пошти у Подгорици (29. IX 1900) да стави на знање „Англо-Монтенегрину“ да нареди својим агентима на Цетињу, Риједи и Виру да више не примају писма за отпраљвање у Скадар и обратно на начин како се то до сада радило, већ да писма која иду за Скадар морају бити снабђевена црногорском марком од 10 новчића, а она што буду долазила из Скадра, ако немају турске марке, да се таксирају по поштанској тарифи. Писма која се преносе из једног мјеста у друго по Црној Гори да такође морају бити снабђевена црногорском марком по тарифи, да друштво има примати пошту у поштанским канцеларијама на Риједи, Виру и Подгорици, а исто тако и предавати је тамо.⁸ Трећег октобра исте године Главна управа пошта и телеграфа упутила је поштама са сједиштем агенција друштва „Англо-Монтенегрин“ наређење да писма за Скадар предају агенцији друштва на потпис једног списка, а тако исто да их примају од агенције на потпис другог списка, а да у овим списковима имају бити исписана имена и презимена особа којима су писма упућена. Сваки друти начин шиљања од стране „Англо-Монтенегрина“ сматраће се као кријумчарење.⁹

⁵ Исто, 1897. г., број 1432.

⁶ Исто, 1902. г., број 2888.

⁷ ПТТ-музеј Црне Горе у Титограду има отисак штампилца.

⁸ АЦГ — Главна управа пошта и телеграфа 1900. г., број 4319.

⁹ Исто, 1900 г., број 4257.

Код оваквог стања ствари Главна управа пошта и телеграфа тражила је начин да са друштвом „Англо-Монтенегрин“ направи макар и привремени споразум и да заштити своје интересе. Она је 10. октобра 1900. г. упутила друштву „Англо-Монтенегрин“ — Подгорица допис сљедеће садржине:

„Поштама Ријеци, Подгорици и Вир издата је сљедећа наредба: Сва писма која пролазе из Црне Горе за Скадар и остала мјеста у Турску морају бити снабђевена црногорским поштанским маркама и жигом отправаљајуће поште. За сваких 15 грама или разломак од 15 грама наплаћиваће се по 10 новчића.

Писма из Турске гласећа за Црну Гору или преко Црне Горе за друге земље, бит ће наплаћена са турском марком, а која дођу без турске марке наплаћиваће се за њих од примаоца дупла такса.

Ова писма до друге наредбе искључиво право има преносити пароброд „Даница“ т. ј. ви ћете их предавати агенту пароброда на потпис једнога списка, у ове ће спискове бити име и презиме за кога гласи писмо. Објавите у варош, да се писма искључиво морају предавати пошти, а пошта ће их пошиљати и раздавати. Сваки други начин пошиљања и раздавања сматраће се као кријумчарење, на чем обратите нарочиту пажњу и у том случају обавијестите ову Управу.

Спискове потписане од стране ваших агената поште ће спроводити мјесечно овој управи, и по истима ће се склапати мјесечни рачун, по коме ће за вријеме док уредимо с вама и турском управом један међусобни уговор спадати у вашу корист по једна трећина од укупне таксе коју наплате наше поште, за писма за Скадар. Виша накнада не може се дати.

Ако сте са овим сагласни, издајте својим агентима наредбу у истом смислу, и обавијестите нас, нијесте ли јавите, како бисмо издали наредбу да се писма другим путем шаљу.“¹⁰

Све до 10. јуна 1902. г. није се наишло ни на какав траг о томе да ли је друштво „Англо-Монтенегрин“ прихватило предњи предлог Главне управе пошта и телеграфа. Тога дана је Министарство унутрашњих дјела обавијестило Главну управу пошта и телеграфа да је друштво „Англо-Монтенегрин“ вршило превоз поште паробродом „Даница“, те да је наплаћивало 10—15 новчића по писму, јер да наводно није имало никакве субвенције, и да је изјавило да неће више превозити пошту до даље наредбе. Наредило је уједно да пошту коју донесе „Даница“ мора да преда пошти у Ријеци ради франкирања.¹¹

Након пријема предњег наређења Управа пошта и телеграфа упутила је истог дана управи поште у Подгорици телеграм сљедећег садржаја: „Распитајте и јавите нам у колико вам је познато, које врсте поштанских пошиљака и на који начин прима и

¹⁰ Исто, 1900. г., број 4315 (писмо је потписао управитељ Ш. Поповић).

¹¹ Исто, Министарство унутрашњих дјела, 1902. г., број 637.

предаје друштво „Англо-Монтенегрин“ између те вароши и Скадра. Стављају ли се поштанске марке и чије?“ На предњи упит Управа пошта и телеграфа добила је истога дана, такође телеграфским путем, следећи одговор: „Друштво Англо-Монтенегрин на њиховом пароброду „Даница“ преноси за Скадар и обратно: проста писма, новац и пакете. Овијех посљедних мало, јер то узимају путници уза се као свој пртљаг. За новац има и њим установљену упутницу копирану са поштанске и наплаћује за пренос по вриједности колико ми је познато онолику таксу од Скадра до Подгорице колику пошта за унутрашњост или Аустрију. За писма узима по тежини до 15 грама 10 хелера итд. и само их жиготше штемплом пароброда. На упутнице не употребљаје никаквих марака а тако и на проста писма ријетко кад је стављата марка наше поште и то на она која су била за Скадар а на долазећа никакко. Могнем ли шта јасније дознати о овом јавићу“.¹²

Након пријема предњег извјештаја, Управа пошта и телеграфа је наредног дана (11. јуна 1902) путем органа полиције заплијенила књиге друштва „Англо-Монтенегрин“ у Подгорици и њених агенција у Цетињу, Виру и Ријеци.¹³

Након пријема заплијењених књига Управа пошта и телеграфа изнашла је да је друштво „Англо-Монтенегрин“ преносећи писма, новац и пакете из Црне Горе за Скадар и обратно, и између Ријеке, Вира и Подгорице, оштетило државне приходе за износ од 24.256 круна за вријеме од 29. IX 1900. до 11. VI 1902. године по старом календару, не узимајући уобзир што је друштво радило то исто и 4 године раније.¹⁴

Нема се података да ли је Управа пошта и телеграфа наплатила од друштва овај износ. Друштво „Англо-Монтенегрин“ је због несугласица између сувласника ступило у ликвидацију почетком децембра 1902.¹⁵ Том приликом оппали су неки сувласници, а друштво су остали да воде Емил Хамер и Давид Томпсон, који су управљали паробродима „Даница“ и „Удине“, као год и кочијама, омнибусима и другим превозним средствима.

Почетком јануара 1905. г. Хамер и Томпсон су обавијестили начелника Поштанско-телеграфског одјељења Јова Поповића да ће друштво „Англо-Монтенегрин“ ступити у ликвидацију и понудили му куповину пароброда „Даница“, кола и коња, депозитâ на Ријеци и Плавници, машинâ малих лађа и свега што је потребно за пловидбу.¹⁶

У међувремену је црногорска влада одузела концесију за пловидбу по Скадарском језеру друштву „Англо-Монтенегрин“

¹² Исто, Главна управа пошта и телеграфа, 1902. г., број 2056.

¹³ Исто, 1902. г., број 2076.

¹⁴ Исто, 1902. г., број 3572.

¹⁵ „Глас Црногорца“ број 49 од 7. XII 1902. г.

¹⁶ АЦГ — Министарство унутрашњих дјела, Поштанско-телеграфско одјељење, 1905. г., број 147.

па је оно коначно престало са радом 1. IX 1905. г. и сва своја превозна средства уступило Барском друштву.¹⁷

1. августа 1902. г. Главна управа пошта и телеграфа увела је редован превоз поште и путника по Скадарском језеру властитим паробродом „Ластавица“.

„Ластавица“ је саобраћала између Ријеке Црнојевића, Вира и Плавнице и обратно сваког дана. Полазила је са Ријеке у 8 а враћала се у 15 часова. У огласу о увођењу превоза поште и путника који је издала Главна управа пошта и телеграфа назначено је да путници из Цетиња и Бара имају првенствено право превоза. Цијена превоза од Ријеке до Вира, или обратно, износила је за I класу 1 круну а за II класу 70 хелера; од Вира до Плавнице, или обратно, за I класу 70 а за II 50 хелера. Пртљак се, ако не заузима много мјеста, до 10 кг примао бесплатно, иначе се није примао, осим кад није било много путника.

Послије одређеног времена, за превоз поште пароброд се могао узети под најам и то за први сат по цијени од 10 круна, а за сваки даљи сат по цијени од 5 круна.

Пароброд „Ластавица“ имао је везу са поштанским омнибусом, који је полазио из Цетиња сваког дана у 6 сати ујутро, а такође и с поштанском дилижансом из Бара која је полазила за Вир, такође сваког дана у 6 сати ујутро.¹⁸

У почетку маја 1904. г. Поштанско-телеграфско одјељење увело је редован превоз поште и путника по Скадарском језеру и својим паробродом „Обод“. Уједно је прописала и правила за путнике на овом пароброду. Пароброд „Обод“ саобраћао је између Ријеке, Вира, Плавнице и Скадра три пута недељно, док је трговачку робу између поменутих мјеста превозио недељом и четвртком. Долазак и полазак „Обода“ са Плавнице био је у вези са поштанским омнибусом који је саобраћао између Подгорице и Плавнице. Возна карта могла се добити и на самом пароброду, али са повишеном таксом од 10%. Дјеца до три године плаћала су једну четвртину, а од 3 до 10 година једну половину таксе за превоз. За подвозну карту са повратком у року 8 дана признавао се попуст од 25%. На пароброду „Обод“ вршила се поштанска служба и све што овој служби припада имало се подвргнути њеним правилима и предавати службенику поште на самом пароброду. Правилима је било предвиђено да ако се ухвати путник да преноси за друге особе писма, прупове, пакете и друго, казниће се са 50 круна глобе и предати полицијској власти. На „Ободу“ је била уведена књига жалби.¹⁹

Поштанско-телеграфско одјељење је правила за путнике на поштанском пароброду „Обод“, након што су одобрена од стране

¹⁷ „Глас Црногорца“ број 35 од 3. IX 1905. г.

¹⁸ АЦГ — Главна управа пошта и телеграфа, 1902. г., број 2863.

¹⁹ Исто, Министарство унутрашњих дјела, Поштанско-телеграфско одјељење, 1904. г., број 2964.

надлежног министра, упутила поштама у Ријеци, Виру и Подгорици. Одјељење је правилима прикључило и привремени распоред пловидбе „Обода“ по Скадарском језеру.²⁰

26. маја 1904. г. Поштанско-телеграфско одјељење допунило је привремени распоред пловидбе „Обода“ наредбом сљедећег садржаја: „Привременом распореду пловидбе пароброда има се додати: путници који би жељели најмити пароброд на свој рачун треба да се обрате Поштанско-телеграфском одјељењу и у случају кад би пароброд на расположење добили, имали би платити за поћи и вратити се: од Ријеке до Вира 90 круна, од Ријеке до Плавнице 150 круна и од Ријеке до Скадра 250 круна са правом за два сата чекања на повратак. Свако више задржавање наплаћује се на један сат 15 круна. У том случају и за ту цијену прима се на пароброду у првој класи до 15 а у другој до 25 људи и да могу са собом сви понијети до 400 кила пртљага. Виши број људи и виша тежина пртљага наплаћује се по тарифи“.²¹

Између Италије и Црне Горе склопљен је 24. децембра 1903. г. на Цетињу уговор о превозу италијанске поште између Вира и Скадра и обратно, и између Пристана (Бара) и Вира и обратно. Италијанска управа пошта плаћала је за овај превоз уговорени износ.²² Превоз поште почео је 28. маја 1904. г. по старом календару. Пошта са Пристана за Скадар полазила је сваког уторника и суботе и долазила у Скадар истог дана. Из Скадра за Пристан пошта је полазила сваке сриједи и петка и долазила на Пристан истог дана. Пошту је пратио каваз италијанског конзулата у Скадру који је на пароброду добијао бесплатно мјесто у II-ој класи, а на колима прво мјесто до постиљона.²³

Пароброд „Обод“ био је често у квару, а тако исто и „Ластавица“. Од маја 1904. г. „Ластавица“ за дуже вријеме није могла да плови, па је тиме превоз италијанске поште био доведен у питање. Учестали су случајеви да се пренос италијанске поште врши копненим путем од Пристана до Скадра. Овај начин преноса био је штетан за Управу пошта Црне Горе, јер је за пренос копном морала да изнајмљује по два и више коња, према количини и обиму пошљака италијанске поште, док је кавазу италијанског конзулата као пратиоцу поште редовно морала обезбиједити посебног јахаћег коња, а за сваког коња, плаћано је по 4 круне дневно. Коњи су пут од Пристана до Скадра преваливали за 7 до 7½ сати.²⁴

Код оваквог стања ствари пренос италијанске поште није био рентабилан, па је Државни савјет на сједници од 8. јануара 1905. године усвојио, а књаз одобрио, да превоз италијанске по-

²⁰ Исто, 1904. г., број 2527.

²¹ Исто, 1904. г., број 2531.

²² Исто, 1904. г., број 2832 и 4035.

²³ Исто, 1904. г., број 2731.

²⁴ Исто, 1904. г., број 5382 и 6473.

ште по Скадарском језеру преузме један или више италијанских пароброда, с тим да плове под црногорском заставом.

Међутим, припремала се продаја пароброда „Обод“ иако је он био поново доведен у исправно стање. О купопродаји се расправљало између италијанске и црногорске владе. Италијанска влада је ово радила у интересу Барског друштва. О продаји „Обода“ италијанској влади министар унутрашњих дјела обавијестио је Поштанско-телеграфско одјељење дописом следећег садржаја: „На основу ријешења Државног савјета од 21. априла ове године пароброд поштански „Обод“ уступљен је влади краљевине Италије за 17.000. — (седамнаест хиљада) франака у злату и то у оном стању и са оним припадностима, који су на њ биле кад га је прегледао инжењер поморски талијански. Услјед тога изволите одредити једног руковоаца, који ће учинити инвентар од свега што се на пароброду налази и то у два примјерка. Влада краљевине Италије одредила је г. Николина, отправника послова канцеларије легације италијанске, да прими пароброд „Обод“ на Риједи, и то сјутра 23 априла по подне.

Ваш изасланик и С. Николини потписат ће инвентар од којег један примјерак треба да се чува у архиву Поштанско-телеграфског одјељења“.²⁵

Предњем допису министар је приложио и уговор о продаји пароброда. Ево његовог преписа: „На основу ноте Посланства Краљевине Италије од дана 18 априла тек. г. бр. 138 Књажевска влада одазивље се жељи Краљевске владе Италије, те јој продаје брод „Обод“, који је до сада био одређен за превожње поште између Ријеке — Вирпазара и Скадра, скупа са оним предметима, који су се налазили на споменутом броду у часу, у којем га је прегледао поморски инжењер г. Кардинале, специјални талијански изасланик.

За узврат, Талијанска се влада обавезује, да ће у року од мјесец дана исплатити Књажевској влади износ од 17.000. — (седамнајест хиљада) франака, те да ће брод преузети на Риједи (Црнојевића), одакле ће га моћи дати теглити камо јој се учини најбоље.

Записник са свим предметима (брода) бит ће претходно састављен од стране двају специјалних одасланика.

У вјеру чега, ми потписани, овлашћени од односних наших влада, постављамо своје печате и потписе“.²⁶

Коначно је пароброд „Обод“ предат изасланику италијанске владе 23. априла 1905. године.²⁷

Послије продаје „Обода“, превоз поште и путника по Скадарском језеру вршен је поштанским паробродом „Ластавица“ између Ријеке и Вира сваког дана, а између Ријеке, Вира и Плав-

²⁵ Франетовић кап. Динко, Хисторија поморства и рибарства Црне Горе, издање Историјског института НРЦГ, Титоград 1960, стр. 182.

²⁶ Исто.

²⁷ Исто.

нице три пута недјељно, по распореду пловидбе од 1. IX 1905. све до краја маја 1906. г.,²⁸ док су италијанску пошту између Вира и Скадра превозили италијански пароброди „Нептун“ и „Даница“, али под црногорском заставом.

9. X 1906. г. Поштанско-телеграфско одјељење уступило је, по привременом споразуму, превоз поште и путника по Скадарском језеру Барском друштву и о томе обавијестило заинтересоване поште, давши им уједно упутство како да врше примопредају поштанских пошиљака. У упутству је посебно наглашено: „У недостатку споразума са поменутиим друштвом пловидбе, пошту ћете примати и предавати капетану или у агенцију или на броду како најбоље и најподесније са истим привремено уредите. Доцније ћете добити упутство о истом“.²⁹

Коначни уговор о превозу поште по Скадарском језеру између Поштанско-телеграфског одјељења и Барског друштва склопљен је 1. VII 1908. г. Уговором је, између осталог, предвиђено: да пароброди друштва приликом преноса смјесте писма и штампане ствари у прву у пакету у другу класу; да органи поште предају сву пошту на пароброду; да је капетан пароброда дужан пренијети и предати пошту прије ичега другог; и да је друштво у случају изгуба вриједносне пошиљке одговорно за означену вриједност.³⁰ Барско друштво је одржавало пренос поште и путника по Скадарском језеру све до почетка 1916. г., тј. до пада Црне Горе као самосталне државе у првом свјетском рату.

на тај начин из свега се може закључити:

1) да је неовлашћени превоз поште на Скадарском језеру између Ријеке и Скадра први пут почео новембра 1895. године;

2) да је редовни превоз поште на Скадарском језеру, али само између Ријеке и Вира, почео марта 1899. године у приватној режији;

3) да је редовни превоз поште и путника на Скадарском језеру између Ријеке, Вира и Плавнице почео августа 1902. године у режији Управе пошта и телеграфа Црне Горе;

4) да је редовни превоз поште и путника на Скадарском језеру између Ријеке, Вира, Плавнице и Скадра почео маја 1904. године у режији Управе пошта и телеграфа Црне Горе; и

5) да је редовни превоз поште и путника на Скадарском језеру између Ријеке, Вира, Плавнице и Скадра Управа пошта и телеграфа Црне Горе уступила Барском друштву 1906. године, те је превоз поште по Скадарском језеру поново почео да се врши у приватној режији и трајао све до почетка 1916. године.

Марко Цвјетковић

²⁸ АЦГ — Министарство унутрашњих дјела, 1905. г., број 3523.

²⁹ Исто, Министарство унутрашњих дјела, Поштанско-телеграфско одјељење, Зборник расписа и наредаба 1889—1908. г. 1906. г., број 5375; „Глас Црногорца“ број од 9 октобра 1906. г.

³⁰ АЦГ — Министарство унутрашњих дјела, Поштанско-телеграфско одјељење, 1908. г., број 4072; „Глас Црногорца“ број 40 од 1. VII 1908.